

МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ГУМАНІТАРНОГО СВІТОГЛЯДУ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Представлено аналіз методології дослідження інформаційно-комунікативного потенціалу гуманітарного світогляду особистості в умовах глобалізації та досліджено структуру методологічного пошуку методів дослідження. З'ясовано місце і роль елементів методології пізнання інформаційно-комунікативного потенціалу гуманітарного світогляду особистості в умовах глобалізації як складного соціального феномена та виявлено цивілізаційний чи культурологічний підхід до аналізу теми дослідження. Розкрито поняттєво-категорійний апарат дослідження інформаційно-комунікативного потенціалу гуманітарного світогляду особистості в умовах глобалізації та представлено пояснення сучасного терміну «джойнерова комунікативна самореферентна мережа» для адекватного пізнання інформаційно-комунікативного потенціалу гуманітарного світогляду особистості в умовах глобалізації. Розкрито закономірності розвитку інформаційно-комунікативного потенціалу гуманітарного світогляду особистості в умовах глобалізації, здійснено діагностику проблем інформаційно-комунікативного потенціалу гуманітарного світогляду особистості в умовах глобалізації та представлено авторське розуміння інформаційної особистості інформаційного суспільства.

Ключові слова: методологія, інформаційно-комунікативний потенціал, гуманітарний світогляд особистості, глобалізація, джойнерова самореферентна мережа

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями

Актуальність теми дослідження інформаційно-комунікативного потенціалу гуманітарного світогляду особистості в умовах глобалізації визначається тим, що друга половина ХХ століття-початок ХХІ століття прискорилися і ускладнилися соціокультурною динамікою розвитку сучасного світу. Останнє було викликане тим, що в умовах глобалізації відбувається посилення взаємозв'язку науково-технічного прогресу, соціальних і культурних змін, викликаних становленням і розвитком інформаційного суспільства, визнання переваги нових інформаційних технологій та використання нових цифрових технологій і нових медіа. Ці процеси, досягаючи критичної межі свого розвитку, сприяли тому, що гуманітарний світогляд розвивався під впливом інформаційного суспільства, що вимагало використання методології аналізу інформаційно-комунікативного потенціалу - загальнонаукової, загальнофілософської, загальнокультурологічної, загальносоціологічної, метаієрархічного підходу чи метасистемної методології [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми, на яку спираються автори

Методологія дослідження інформаційно-комунікативного потенціалу гуманітарного світогляду особистості в умовах глобалізації зводиться до виявлення наукових підходів у вивченні даної проблеми. Аналізуючи підходи першого блоку наукової літератури, відмітимо, що сьогодні термін «інформаційно-комунікативний потенціал гуманітарного світогляду» базується на: 1) концепції інформаційного суспільства, що сприяли утворенню нової форми суспільного буття (Д.Белл, П.Дракер, К.Лейн, О.Тоффлер, Р.Хатчінс, Ю.Хаяша, Т.Хусен); мережевого інформаційно-комунікативного суспільства (Д.Тепскотт, М.Пренскі, Н.Хоув, В.Штраус), завдяки яким з'явилися терміни «мережеве покоління» – «NET-Generation чи N-generation», «цифрові аборигени», «цифрова нерівність», «цифрові іммігранти»; 2) класичній позитивістській методології, яка представлена концепцією структурного функціоналізму (функціональною основою інформаційного суспільства є процес інтенсивної переробки інформації у комплекс світоглядних проглядів і знань); 3) аксіологічним підходом (в основі якого цінності освіти, можливості і технології її отримання); 4) синергетичним підходом (в основі якого самоорганізація мережевих структур, автопоезисних систем); 5) герменевтичним методом, в основі якого адекватне виявлення ціннісного смислу сучасної трансформації гуманітарного світогляду під впливом розвитку інформаційно-комунікативного потенціалу особистості, що здійснило істотний вплив на соціальні інститути, сприяло технізації виробництва, бюрократизації управлінських рішень та інтелектуалізації праці, появи когнітивної праці; 6) системного методу (уявлення про гуманітарний світогляд як систему, яка має ряд підсистем, що приймають участь у характерних для нього взаємозв'язках і взаємодіях, що володіють однорідністю у детермінації, інформації, функціонуванні і передбачають його зв'язок з іншою підсистемою чи рівнем. Ієрархічний порядок передбачає послідовне вертикальне розташування підсистем, що складають дану систему (вертикальна декомпозиція); пріоритет дії чи право втручання підсистем верхнього рівня; залежність дій підсистем верхнього рівня від фактичного виконання нижніми підсистемами своїх функцій). Координація представляє собою відтворення горизонтальної упорядкованості, складається з окремих дій, що відтворюють залежності – сильні чи слабкі. Подальшій діалектизації гуманітарного світогляду особистості сприяє перехід від переважного вивчення внутрішньо системних зв'язків до пізнання системно-субструктурного фону міжсистемних залежностей, формування метасистем та інфраструктур, в результаті чого виникає підсистемно-системно-метасистемно методологія.

У другий науковий блок дослідження феномена «інформаційно-комунікативний потенціал гуманітарного світогляду особистості» слід включити роботи з біхевіоризму (Д. Уотсон, Б. Скіннер та ін.), символічного інтеракціонізму (Дж. Мід, Г. Блумер, Ч. Кулі, Т. Шибутані та ін.), феномено-герменевтичного напрямку (М. Хайдеггер, К. Ясперс та ін.), розуміючої соціології (А. Шюц), трансцендентально-прагматичного підходу (К.-О. Апель), теорії комунікативної дії (Ю. Габермас), постструктуралізму (Ж.-Ф. Ліотар).

До третього наукового блоку робіт слід віднести доробки «інформаційно-комунікативного потенціалу гуманітарного світогляду особистості», а саме: символізації інформаційно-комунікативного світогляду – К. Гірца, К. Леві-Стросса, Л. Леві-Брюля, Е. Лінча, Б. Маліновського, М. Мосса, Р. Барта, М. Вебера, Е. Кассіра, А. Лосева, Е.Б. Тейлора, К. Хюбнера, М. Еліаде.

У четвертий науковий блок робіт, необхідних для аналізу інформаційно-комунікативного потенціалу гуманітарного світогляду особистості в умовах глобалізації входять доробки вчених ХХ ст.: А. Аппадурі, З. Баумана, Д. Белла, І. Валлерстайна, В. Іноземцева, Н. Моїсеєва, М. Кастельса, Р. Робертсона, О. Тоффлера, в яких здійснюється аналіз впливу глобалізаційних процесів на трансформацію гуманітарного світогляду особистості. У роботах З. Бжезинського, Г. Кіссінджера, К. Поппера, Ф. Фукуями, Дж. Сороса представлені ідеї глобалізму та його впливу на формування інформаційно-комунікативного потенціалу світогляду [2].

Сучасні наукові дискурси інформаційно-комунікативного потенціалу гуманітарного світогляду особистості за часів глобалізації представлені у наступних концепціях: 1) концепція розуміння діалогу як основи взаємодії людини, світогляду, культури, яку розвиває М. Бахтін. Культура повинна себе відтворювати, так як смисл її існування у передачі способів діяльності у всій багатоманітності та її видів і форм; 2) концепція інформаційного суспільства, яке спирається на визначальну роль інформації у житті людей. Ця ідея бере свій початок у засновника кібернетики Н.Віннера, і продовжується у творах Е. Масуди, М. Маклюєна, О. Тоффлера, Дж. Бенігера, М. Кастельса. 3) концепція соціальної комунікації як процесу обміну текстами у ході їх породження та інтерпретації привів до появи лінгвосоціологічного підходу, який розробляється Т. Дрідзе. 4) концепція комунікативних намірів суб'єктів, що дозволяє діагностувати якість взаємодії в інформаційно-комунікативному соціумі. 5) концепція комунікативного суспільства Н. Лумана, що розглядається як операційно замкнена універсальна система, що охоплює соціальні реальності, які виділяються з оточуючого світу на основі комунікації, яка має свої види: адекватна, псевдо, квазі-комунікації, що потребують ресурсів інформаційного суспільства.

В сучасних наукових дослідженнях інформаційно-комунікативного потенціалу гуманітарного світогляду особистості існує велика кількість: 1) підходів (наприклад, загальноконцептуальні, міждисциплінарні, дисциплінарні); 2) парадигм (функціоналістська і соціокультурна, західна і східна, екзистенціально-феноменологічна та інструментально-прагматична, медіа-центрована і людино-центрована); 3) напрямів (неовеберіанський, неомарксистський, неодюркгейміанський, раціоналістський та ірраціоналістський). Вивчення інформаційно-комунікативного потенціалу гуманітарного світогляду дає можливість виокремити наступні види уявлень про систему концептуально оформлених поглядів та ідей, в яких усвідомлюються і оцінюються відносини людей до дійсності: 1) інформативний; 2) афективно-оціночний, що базується на вираженні позитивних чи негативних почуттів у відношенні до дійсності; 3) переконуючий, що представляє собою спілкування,

направлене на стимулювання будь-якої діяльності; 5) ритуальний, що направлений на дотримання чи виконання соціально встановлених норм поведінки [3].

Виділення невіршених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується стаття. Проблемна ситуація

В основі становлення і розвитку інформаційно-комунікативного потенціалу гуманітарного світогляду особистості - визначення комунікативної раціональності як здатності суб'єкта в конкретній ситуації вибирати мету і реалізувати її за допомогою комунікативної дії, що відповідає правилам і нормам певного культурно-історичного співтовариства. Комунікативна раціональність виступає засобом досягнення взаєморозуміння; значущого мотиватора людської поведінки; способу соціальної інтеграції, соціалізації членів групи; здібності до інтеракцій; інструменту відтворення культурних цінностей. Новий тип раціональності особистості – відкрита комунікативна раціональність має здатність об'єднувати раціональні та ірраціональні елементи в постнекласичній картині світу, розширюючи тим самим комунікативну проблематику. В комунікативній раціональності реалізується комунікативна компетентність людини, що виявляється у гуманітарному світогляді особистості, що детермінується інформаційно-комунікативним потенціалом інформаційного суспільства і сприяє формуванню інформаційної особистості.

Мета наукового дослідження – концептуалізація інформаційно-комунікативного потенціалу гуманітарного світогляду особистості та його практична реалізація в умовах глобалізації.

Дана мета реалізується в наступних задачах:

- визначити методологію дослідження інформаційно-комунікативного потенціалу гуманітарного світогляду особистості в умовах глобалізації та дослідити структуру методологічного пошуку методів дослідження;

- з'ясувати місце і роль елементів методології пізнання інформаційно-комунікативного потенціалу гуманітарного світогляду особистості в умовах глобалізації як складного соціального феномена та виявити цивілізаційний чи культурологічний підхід до аналізу теми дослідження;

- виявити поняттєво-категорійний апарат дослідження інформаційно-комунікативного потенціалу гуманітарного світогляду особистості в умовах глобалізації та дати пояснення сучасного терміну «джойнерова комунікативна самореферентна мережа» для адекватного пізнання інформаційно-комунікативного потенціалу гуманітарного світогляду особистості в умовах глобалізації;

- розкрити закономірності розвитку інформаційно-комунікативного потенціалу гуманітарного світогляду особистості в умовах глобалізації;

- здійснити діагностику проблем інформаційно-комунікативного потенціалу гуманітарного світогляду особистості в умовах глобалізації та дати розуміння інформаційно-комунікативної особистості інформаційного суспільства.

Обговорення проблеми

Методологію дослідження інформаційно-комунікативного потенціалу гуманітарного світогляду особистості в умовах глобалізації слід розпочати з поняття «методологія». Методологія – термін, що складається з слів «метод» (гр. *methodos* - спосіб пізнання, дослідження явищ) і «логос» (від *logos* – поняття, думка, розум). З точки зору креативного відношення до дискурсо-смислення інформаційного суспільства методологія може бути визначена як вчення про способи фіксації результатів дослідження моделей інформаційного суспільства, наукових парадигм, до яких тяжіють ті чи інші вчені, логічну організацію, методи і засоби пізнання проблем інформаційного суспільства. Інколи поняття «методологія» використовується як система принципів діяльності і сукупність методів, що пояснюють все, що пов'язане з інформаційним суспільством. Методологія включає способи фіксації результатів в осягненні феномена інформаційне суспільство, пізнання його проблем в контексті гностизації світу, за допомогою яких осмислюються феномени-факти-явища конкретної реальної дійсності. Слід виділити дві основні функції методології: з однієї сторони, це внутрішня організація, з іншої – регулювання процесу пізнання і діяльності людей в умовах інформаційного суспільства. Методологічний механізм осягнення проблем інформаційного суспільства передбачає, що у свідомості людини створюється ідеальна модель інформаційного процесу, в якому запрограмована мета інформаційної діяльності людини. Сформульована віртуальна реальність у вигляді ідеальної моделі майбутньої діяльності може бути матеріалізована у технологічній карті, комп'ютерній програмі, перспективних планах та інших алгоритмах інформаційного процесу. Механізми внутрішніх взаємозв'язків ідеальної моделі майбутньої діяльності з реальним процесом розкриваються у змісті поняття «логос», що корелюється зі словами «думка», «слово», «смысл». Змістовна думка відображає значення змісту речей і явищ інформаційного суспільства, сутність і зміст яких повинен бути адекватним і співпадати з смыслом речей і явищ. Слово «логос» відображає думку і смысл буття, їх реальну єдність, що проявляється в діяльності людей, а методологія може бути визначена як «логос буття», що сприймається людиною через посередництво розуму. Реальний зміст «логосу» інформаційного суспільства як ідеальної моделі може бути розкрито через характеристику елементів, що його складають: 1) структуру інформаційної діяльності; 2) логіку організації і послідовності інформаційної діяльності; 3) методи і засоби інформаційної діяльності [4].

Структура методологічного пошуку методів дослідження інформаційно-комунікативного потенціалу гуманітарного світогляду особистості в умовах глобалізації - це сформована у мисленні суб'єкта система елементів, що використовуються для пізнання об'єкта і предмета дослідження. Структура як методологічна система репрезентує собою чуттєві, емотивні, мотиваційні, ментальні моделі і механізми осягнення дійсності. Наприклад, формування нового механізму регулювання відносин в інформаційному соціумі у якості елементів цієї діяльності включає визначення принципів і норм діяльності, інструментів впливу на суб'єктів інформаційних відносин, методів реалізації

відносин, їх повноважень, способів формування інституційно-правових структур. Логіка організації і послідовності діяльності - це споглядальне формування елементів структури інформаційної діяльності, що визначає характер всіх взаємозв'язків діяльності як єдиного цілого. При цьому логічне обґрунтування дослідження проблем інформаційного суспільства включає в себе онтологічні, гносеологічні і формально-логічні форми пізнання: 1) онтологічний аспект («логіка речей») пізнання свідчить про необхідний взаємозв'язок явищ і предметів інформаційного світу, що передбачає мисленнєве встановлення взаємозв'язку елементів, що включаються в структуру діяльності; 2) гносеологічний аспект («логіка знання») пізнання - встановлення необхідного зв'язку понять, за допомогою яких пізнається сутність, смисл та істина досліджуваних явищ; 3) формально-логічний аспект логіки методології дослідження (логіка доказу і спростування) проблем інформаційного суспільства виявляється у необхідному зв'язку суджень, формах побудови ідеального образу інформаційного суспільства на основі уявлюваного образу його моделі. Формальна логіка потребує дотримання субординації загального і часткового, не дозволяє підмінити предмет дослідження. Отже, логіка мислення при формуванні ідеальної моделі дій для досягнення поставленої цілі включає: 1) відбір взаємопов'язаних операцій процесу діяльності («логіка речей»); 2) встановлення взаємозв'язків окремих елементів для прогнозування результатів («логіка знання»); 3) дотримання законів формальної логіки («логіка доказу і спростування»), що забезпечує цілеспрямованість мислення, концентрацію його на практиці інформаційного суспільства у контексті всіх інтересів – глобальних, загальнолюдських інтересів, інтересів інших рівнів [5].

Зміст елементів методології пізнання інформаційно-комунікативного потенціалу гуманітарного світогляду особистості в умовах глобалізації як складного соціального феномена в його динаміці розвитку формується на основі певних принципів, виходячи з цілей суб'єкта діяльності, тобто зміст визначається методологічною позицією суб'єкта, певною точкою зору та відображенням інтересів суб'єкта діяльності. Фактори формування методологічної позиції суб'єкта пізнання: 1) наукова позиція як основа визначення методів і засобів пізнання; 2) інтерес суб'єкта пізнання (економічний, науковий, гуманітарний); 3) цивілізаційна ідентичність суб'єкта пізнання; 4) вроджені якості особистості суб'єкта пізнання; 5) професійні якості і рівень підготовки суб'єкта пізнання та інші. У якості методології наукового дослідження може виступати наукова позиція дослідника, що виявляється у різних наукових підходах до виявлення базових понять, визначення сутності соціальних, відносин та їх реалізації. Теоретичні положення, будучи основою позиції суб'єктів протилежних напрямків, впливають на методологію дослідницької і практичної діяльності. Методологія формування, розвитку і реалізації цивілізаційних і міжцивілізаційних відносин відображає широкий спектр різнорівневих інтересів їх суб'єктів. Разом з тим, у якості нормативної провідної основи виявляються цивілізаційні цінності, морально-духовні якості, образ життя народів. Розрізняють два підходи до визначення предмета інформаційного суспільства: 1) вивчення актуальних глобальних проблем

інформаційного суспільства; 2) дослідження світу як цілісності всіх форм буття людини інформаційного суспільства. У рамках першого методологічного підходу основними напрямками дослідження є: 1) переорієнтація інформаційної економіки на вирішення задач в інтересах всього суспільства; 2) сприяння соціально-економічному розвитку відсталих держав та їх ширококосмугового доступу до Інтернет; 3) вирішення проблем інформаційного суспільства як проблем якісно нової складності, в основі яких криза управління і нездатність управляти світовими процесами; 4) недостатність розвинутої електронного управління. У рамках другого напрямку дослідження інформаційного суспільства предметне поле є достатньо широким, вивчається світова цивілізація як цілісність, що є інформаційною цивілізацією. У цьому відношенні відсутні єдині методологічні підходи та шляхи вирішення проблем інформаційного суспільства [6].

Для нас важливим є цивілізаційний чи культурологічний підхід до аналізу інформаційно-комунікативного потенціалу гуманітарного світогляду особистості в умовах глобалізації, який зводиться до того, що процес глобалізації розглядається як можливий чи бажаний результат творчого діалогу цивілізацій, а глобальність є плюральною, так як кожна цивілізація володіє власною логікою існування на шляху діалогу цивілізацій та має власні шляхи розвитку інформаційного суспільства. При дослідженні світоглядного потенціалу інформаційного суспільства слід використовувати специфічні методи: побудови наукових теорій та їх перевірки, обробки емпіричних даних, якісного і кількісного вивчення реальності, детерміністські та ймовірнісні методи. Таким чином, в результаті аналізу методологічних засад, можемо визначити, що предметом дослідження світоглядних засад інформаційного суспільства є система міжцивілізаційних суспільних відносин, глобальний механізм їх регулювання, сучасні трансформації основних сфер діяльності та існування людства, безпека і стратегія розвитку суспільства, що детермінуються інформаційною цивілізацією та представляють інформаційне суспільство, що перебуває у стані своєї динаміки.

Синергетична парадигма інформаційно-комунікативного потенціалу гуманітарного світогляду особистості в умовах глобалізації та постмодерну зводиться до того, що: 1) об'єктами дослідження є відкриті системи у безперервному стані, які характеризуються інтенсивним обміном речовини і енергії між підсистемами, а також між системою та її оточенням. 2) розрізняються процеси організації і самоорганізації: їх загальна ознака – зростання порядку, зумовлені протіканням процесів, протилежних встановленню термодинамічної рівноваги, незалежно від впливу взаємодіючих елементів зовнішнього середовища. 3) результатом самоорганізації виступає виникнення, взаємодія, а також взаємовплив (наприклад, кооперація) більш складних в інформаційному смислі об'єктів, чим елементи зовнішнього середовища, з яких вони виникають, тобто взаємодія позитивних і негативних зворотних зв'язків, що приводять до рівноваги в умовах інформаційного простору постмодерну [7].

Виділено складові постмодерністської парадигми: 1) деканонізація всіх

канонів і всіх офіційних умовностей, іронічна переоцінка цінностей; 2) розмитість жорстких бінарних опозицій, техніка бриколажу; 3) відмова від традиційного «Я», акцентуація на багатоманітності «Я»; 4) гібридизація, мутантна зміна жанрів, що породжує нові форми; 5) карнавалізація як визнання іманентності сміху, «веселої відносності» предметів, як участь у дикому розпорядку життя; 6) мовленнєва гра, гра з текстом, гра з читачем, гра зі зверх текстом, театралізація тексту; 8) ігрове освоєння Хаосу; 9) інтертекстуальність, опора на всю історію людської культури та її переосмислення; 10) виявлення плюралістичного типу мислення з його розкріпаченим характером мислення, який орієнтує на прийняття життєвого багатства і різноманітності; 11) двох-чи багаторівнева організація тексту, розрахована на елітарного і масового читача одночасно, використання жанрових кодів як елітарної, так і масової літератури, наукового дослідження; використання розважальності і зверхерудованості; 12) орієнтація на багатоманітність використання тексту; 13) поява явища «смерті автора»; 14) багатоманітність точок зору і смислів; 15) принципова асиметричність, незавершеність, відкритість конструкції; 16) використання принципу ризику [8].

Ці особливості світоглядного потенціалу постмодерністської парадигми зумовили полівалентну поетику постмодернізму, для якої характерно: 1) поява нових, гібридних літературних форм; 2) цитатно-пародійна двох-чи багатомовність, пастишизація; 3) фрагментарність, колаж, монтаж, використання текстів; 4) ризоматика (відсутність зв'язуючого центру); 5) розчинення голосу автора у дискурсах; 6) гра з культурними знаками і кодами; 7) травестійне пониження класичних зразків, іронізування і пародування; 8) використання культурфілософської постструктуралістської символіки; 9) відмова від істини; 10) фрагментарність, пародійність, використання автором певної маски, інтертекстуальність, аллюзійність, присутність ігрового елемента; 11) пастиш, попуррі.

Для з'ясування методології дослідження інформаційно-комунікативного потенціалу гуманітарного світогляду особистості в умовах глобалізації слід виявити поняттєво-категорійний апарат. Відправним елементом інформаційно-комунікативного потенціалу гуманітарного світогляду та його практичної реалізації в умовах глобалізації є поняття «інформаційний простір», що включає «простір» – культурний, освітній, простір ментальності. Поняття «інформаційний простір» включає поняття «інформація», визначається як сукупність результатів семантичної (мовної) діяльності людства і включає в себе: 1) інформаційні ресурси; 2) засоби інформаційної взаємодії; 3) інформаційну інфраструктуру.

Поняття «інформаційне середовище» означає частину інформаційного простору, що має цінність у вигляді економічного ресурсу, який формує найближче інформаційне оточення індивіда, виступає як сукупність умов, що забезпечують його продуктивну діяльність. Наприклад, у навчальному закладі формується інформаційне освітнє середовище, що включає систему апаратних засобів, програмне забезпечення, бази даних, які реалізують інформаційні процеси. Під терміном «інформаційний простір освіти» розуміється

інформаційно-комунікативне середовище». Інформаційний простір освіти характеризується не тільки сукупністю технічних і програмних засобів збору, зберігання, обробки і передачі інформації, але також соціальними, психолого-педагогічними та культурними умовами реалізації інформаційних процесів в освіті. Інформаційний ресурс глобального інформаціологічного (мережевого) суспільства характеризується використанням мереж як основи для спілкування. Використання інформаційних ресурсів характеризується ефективністю мережевої взаємодії, для чого необхідно розвивати глобальну мережеву взаємодію, в основі якої виробництво нових технологій обробки інформації [9].

Пізнання інформаційно-комунікативного потенціалу гуманітарного світогляду особистості в умовах глобалізації потребує пояснення сучасного терміну «джойнерова комунікативна самореферентна мережа». Це неформалізована самоформуюча інформаційна система, яка створюється членами суспільства, що являються активістами багатьох клубів і товариств, які приймають участь у визначних масових заходах, виборах, і таким чином стають активними розповсюджувачами інформації, так як вносять в комунікативну мережу своє суб'єктивне начало. Створюється відчуття репрезентативності для значної великої спільноти, чим самим джойнерові товариства формують другу (паралельну) модель існування мережевого світу. В результаті діяльності самореферентних товариств інформаційне суспільство стає джойнеровим, проявляючи свою гносеологічну сутність через посередництво джойнерової комунікативної інформації. В джойнеровій комунікативній самореферентній мережі інформаційно-комунікативного суспільства по-новому розуміється комунікативна роль мови яка зв'язує суб'єкта як біологічної, соціальної, вітальної, онтологічно і нейропсихологічної істоти з інформаційно-суспільними формами буття людей [10].

Пізнання в джойнерових самореферентних товариствах інформаційно-комунікативного суспільства – це ефективна дія існування молоді в умовах становлення глобалізованого світу. *До закономірностей розвитку інформаційно-комунікативного потенціалу гуманітарного світогляду особистості в умовах глобалізації* слід віднести процеси «постмодернізації» комунікації: 1) поява нових видів і форм комунікативного впливу (перфоманс і перформативна комунікація, нарратив, подвійне кодування; 2) віртуалізацію та інформатизацію комунікації, перенесення значного об'єму комунікативних процесів, подій і фактів в гіперреальність; 3) символізацію комунікації, знаки і символи якої стають єдиними для багатьох контактуючих культур; 4) семіотизацію будь-яких просторів, в яких відбуваються міжкультурні контакти; 5) формування нових мов комунікації, що відображають специфіку конкретних віртуальних просторів (наприклад, символічна мова інсталяцій); компресію мовних засобів природних людських мов (акроніми, аббревіатури), спрощення етикетних норм, спрощення формальностей в результаті чого досягається глобальна доступність комунікативних систем для будь-яких учасників, а також максимальне спрощення і прискорення досягнення цілей комунікації; 6) формування нових типів і профілів комунікантів, що відображають їх життєві стратегії; 7) розвиток діалогу культур і цивілізацій як результат багатокультурності і багатомовності

світу, а також ацентризму у світосприйнятті і світогляді; 8) нарація як домінуючий тип лінійної комунікації і комунікативний жанр конструювання тексту, який проявляється у формуванні історії і моделюванні реальності; 9) інтертекстуалізація суб'єктів комунікації, тобто накладення одних культурних практик (контекстів) на інші в єдиному для всіх просторі комунікації і, як наслідок, формування цитатного мислення, клішування вербальної комунікації з перед заданістю мовленнєвих формулювань і витратою глибини та індивідуальності. Слід звернути увагу на особливості компаративного підходу до специфіки ціннісних орієнтацій гуманітарного світогляду особистості в умовах глобалізації [11].

Особливостями компаративістського підходу специфіки ціннісних орієнтацій інформаційно-комунікативного потенціалу гуманітарного світогляду особистості в умовах глобалізації слід вважати наступне: 1) компаративістсько-аксіологічний метод потребує врахування балансу між цивілізаційним (теорія локальних цивілізацій) і формаційним підходами (маса суперечностей); 2) цінності розглядаються як «культурні коди», розшифрування яких дозволяє здійснювати міжкультурний вплив у «цивілізаційних формах» і/чи з максимальною ефективністю, яка також поки що не працює; 3) підвищена увага приділяється соціальному і психологічному рівням виявлення ціннісних орієнтацій, а також контексту їх вираження; 4) з онтологічної точки зору цінності розглядаються у контексті лінгвістичного детермінізму, що дозволяє їх описувати, а не пояснювати; 5) компаративно-аксіологічний аналіз сприяє виробленню ряду прогностичних моделей, які дозволяють оцінити перспективи тих чи інших тенденцій соціокультурної динаміки [12].

Діагностика проблем інформаційно-комунікативного потенціалу гуманітарного світогляду особистості в умовах глобалізації направлена на виявлення суперечностей і бар'єрів у спілкуванні і зумовлена виключним значенням її у розвитку людської цивілізації як гаранта існування самих культур, що й потребує подолання цих бар'єрів. Міжкультурна комунікація являється індикатором розвитку культури у суспільстві: з однієї сторони, вона розкриває її здатність до сприйняття інокультурних елементів і породження на основі цього нових для даного соціокультурного організму форм; з іншої, – здатність транслювати свої цінності в інші культури. Проблеми міжкультурної комунікації пов'язані з глобальною культурою, вестернізацією, культурною глобалізацією, адаптацією, незнанням мови, не комунікаційною компетентністю. Подолання проблем міжкультурної комунікації в умовах глобалізації відбувається завдяки соціодіагностиці, яка сприяє «взаємодії свідомостей», які детерміновані різними напрямками акультурації: 1) асиміляція (людина повністю приймає норми і цінності чужої культури); 2) сепарація (негація чужої культури при збереженні ідентифікації тільки зі своєю культурою); 3) маргіналізація (втрата ідентичності з власною культурою і відсутність ідентифікації з культурою більшості); 4) інтеграція (ідентифікація як з власною, так і новою культурою). Подолання проблем міжкультурної комунікації здійснюється за допомогою знакових механізмів, серед яких найбільш істотну роль відіграє мова, яка найтіснішим чином пов'язана зі світоглядом і формуванням даної культури [13].

Під інформаційно-комунікативною особистістю розуміємо сукупність здібностей і характеристик людини, що зумовлюють створення і сприйняття нею мови (текстів, символів), які розрізняються: а) мірою структурно-мовленнєвої складності; б) глибиною і точністю відображення дійсності; в) певною цільовою спрямованістю. Інформаційно-комунікативна особистість – це та «наскрізна ідея» «прозорого суспільства», яка поглинає всі аспекти вивчення мови і одночасно руйнує кордони. Інформаційно-комунікативна особистість вміщає у собі психічний, соціальний, етнічний та інші компоненти, переломлених в інтеркомунікативних факторах через мову, дискурс, мовну компетентність. Інформаційно-комунікативна компетентність особистості – це знання основних законів функціонування мови і мовлення і здатність до їх використання для вирішення професійних задач. Матрицезмістовна структура мовленнєвої особистості складається з трьох ієрархічних щаблів: 1) вербально-семантичний (самий нижчий) – власне володіння лексикою і граматикою, який визначає мовленнєву компетенцію; 2) тезаурусний рівень – у ньому відображається «мовна картина світу», ієрархія понять і цінностей, що має важливість як у національному, так і в соціально – груповому і особистому плані; визначає основні риси мовленнєвої особистості і співвідноситься з мовною і культурологічною компетенцією; 3) мотиваційний рівень – включає у себе сфери спілкування, пов'язані з комунікативними здібностями і комунікативною поведінкою особистості, що співвідноситься з комунікативною практикою соціальних систем [14].

Інформаційно-комунікативна *компетенція інформаційної особистості* як результат опредмечення мовленнєвої особистості включає наступні її види: 1) аналітична компетенція – розуміння вірувань, цінностей, практик, парадоксів іншої культури і суспільства – включаючи етнічне, політичне розуміння, здатність встановлення зв'язків, усвідомлення умов інаковості; 2) емоційна компетенція – здатність розкриття (емпатії) до різноманітних культурним досвідам і впливам, інтерес і повага до інших культур, цінностей, традиціям, досвідам – транснаціональна культурна емпатія; 3) креативна компетенція – здійснення синтезу культур, транснаціональний синтез, бачення альтернатив, варіантів, здатність використовувати різноманітні культурні джерела для натхнення; 4) поведінська компетенція – не тільки оволодіння мовою, але й вільне використання міжкультурних невербальних кодів.

Філософія постмодерну, в умовах якого розвивається гуманітарна парадигма особистості, відмовилася від класики, імплікує нові способи і правила інтелектуальної діяльності, що виявилися своєрідною відповіддю на рефлексивне осмислення глобальних зсувів, що відбуваються у світогляді. Це: 1) відмова від істини, а, отже, від таких понять, як «початок», «причина», замість яких вводиться світосприйняття «слід», як єдине, що залишається замість минулої претензії пізнати точну причину; 2) неприйняття категорії «сутність», що орієнтує дослідника на пошук глибин, коренів явищ і приводить до появи категорії «поверхня» (ризوما), в контексті якої переваги мають такі категорії, як «гра», «випадок»; 3) відмова від категорій істина, сутність, ціль, задум, по суті, відмова від категорійно-поняттєвої ієрархії, що характеризує дослідницький

інтерес у модерні і ставка на поняття «анархія»; 4) якщо у дискурсі модерну мали найбільше значення поняття «метафізика» і «трансцендентне», у постмодерні їм протиставляються поняття «метафізика» – «іронія», «трансцендентне – «іманентне»; 5) якщо постмодерн корелював з «визначеністю», то постмодерн з невизначеністю», яке виявилось одним із центральних в його інтелектуальній практиці; 6) на зміну поняттям «жанр», «межа» приходять поняття «текст» та «інтертекст», що дають можливість мислителю творити, ігноруючи поняттям «традиція»; 7) постмодерн націлений не на творчість, синтез, а на «деконструкцію» і «деструкцію» [15].

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми пов'язана з нелінійним мисленням, який детермінований наступними теоретичними положеннями: номадичного мислення, сценарного мислення, посібільського мислення, можливісного мислення, складного мислення з акцентуацією на принципи – ризоматичності, трансгресивності, можливості, складності, плюралістичності, відкритості, інноваційності, інтегративності, цілісності, прогностичності, критичності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Воронкова В. Г. Філософія глобалізації: соціоантропологічні, соціоекономічні та соціокультурні виміри : [монографія] / В. Г. Воронкова. – Запоріжжя : Видавництво ЗДІА, 2010. – 272 с.
2. Кастельс М. Информационная эпоха: экономика, общество, культура / М. Кастельс. – М. : ГУ ВШЭ, 2000. – 607 с.
3. Отрешко В. С. Гуманітарна стратегія інноваційного розвитку українського суспільства. Політологічний контекст : монографія / Володимир Отрешко; Нац.пед. ун-т ім. М.П.Драгоманова.- Київ : Генеза, 2014.- 432 с.
4. Кастельс М. Информационная эпоха : экономика, общество и культура / М. Кастельс. – М. : ГУВШЭ, 1996. – 608 с.
5. Дубов Д. В. Ширококутний доступ до мережі Інтернет як важлива передумова інноваційного розвитку України : аналіт. доп. / Д. В. Дубов, М. А. Ожеван. - К.: НІСМД, 2013. – 108 с.
6. Воронкова В. Г. Формування інформаційної культури особистості як умова успішної адаптації людини до життя в інформаційному суспільстві» / В. Г. Воронкова // Гілея : науковий вісник : зб. наук. праць. – К.: Вид-во УАН ТОВ «НВП» «ВІР», 2014. – Вип. № 86 (7). – С.198-203.
7. Кастельс Мануэль. Становление общества сетевых структур / Мануэль Кастельс // Новая постиндустриальная волна на Западе : [Антология] / под ред. В. Л. Иноземцева. – М. : Academia, 1999. – 505 с.
8. Базалук О. Формування образу людини майбутнього як стратегічна мета філософії освіти / О. Базалук // Освіта і управління – 2010. - Т.13. № 2/3 - С.49-55.
9. Пунченко О. П. Інформатизація як засіб репрезентації інформаційних ресурсів суспільства / О. П. Пунченко, А. А. Лазаревич // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії : [зб. наук. пр.]. – Запоріжжя: Вид-во ЗДІА, – 2015. – Вип. 63. – С.21-30.
10. Кастельс М. Інтернет і Галактика - Міркування щодо Інтернету, бізнесу і суспільства. Пер. з англ. / М. Кастельс.- К.: Видавництво «Ваклер» у формі ТОВ, 2007. - 304 с.
11. Соснін О. В., Воронкова В. Г., Постол О. Є. Сучасні міжнародні системи та глобальний розвиток (соціально-політичні, соціально- економічні та соціально-антропологічні виміри) : Навчальний посібник / О. В. Соснін, В. Г. Воронкова, О. Є. Постол // Київ: Центр навчальної літератури, 2015. – 556 с.

12. Bazaluk O., Blazhevich T. Cosmic Education : Formation of a Planetary and Cosmic Personality. / "Philosophy and Cosmology", Vol. 12. – Kiev : ISPC, 2013. – P.147–160.
13. Лазаревич А. А. Становление информационного общества: коммуникационно-эпистемологические и культурно-цивилизационные основания / А. А. Лазаревич; науч. ред. И. Я. Левяш.- Минск : Беларуская навука, 2015.- 537с.
14. Нестеряк Ю. В. Державна інформаційна політика України / Ю. В. Нестеряк. - К.: НАДУ, 2014.- 292 с.
15. Куцепал С. В. Освіта в глобалізаційно-інформаційному континуумі: необхідність трансформації / С. В. Куцепал // Філософські обрії. - Вип.15. – Київ ; Полтава, 2006. - С.27-40.

REFERENCES

1. Voronkova V. G. Philosophy of globalization : socioantropologični, and socio-economic and socio-cultural dimensions : [monograph] / V. G. Voronkova. – Zaporizhzhya : ZDIA, 2010. – 272 p.
2. Kastel's M. Informacionnaâ èpoħa : President, obšestvo, culture / M. Kastel's. – M. : GU VŠÈ, 2000. – 607 s.
3. Otreško V. S. Humanitarian strategy of innovation development of Ukrainian society. Political context : monograph / Vladimir Otreško; National Pedagogic University Ave. M. P. Drahomanov.- Kyiv : Genesis, 2014.- 432 s.
4. Kastel's M. Informacionnaâ èpoħa : President, obšestvo and culture. – M. : GUVŠÈ, 1996. – 608 s.
5. Dubov D. V. Broadband access to the Internet as an important precondition for innovation development of Ukraine: analit. Ext. / D. Dubov, M. Oževan. -K.: NISMD, 2013. - 108 s.
6. Voronkova V. G. Formation of informational culture of personality as a condition of successful human adaptation to living in the information society "/ V.G.Voronkova // Gileâ: scientific Bulletin: Sciences. works. – K. : Publishing House of SCIENCE LLC NVP, " BELIEVE ", 2014. Is the Issue. No. 86 (7). - P. 198-203.
7. Kastel's Manuèl'. Stanovlenie setevyh society structures / Manuèl' Kastel's //Novaya volna postindustrial'naâ on Zapade: [bots are] /edited. V. I. Inozemceva.- M. : Academia, 1999. – 505 s.
8. Bazaluk O. Formation of the image of the man of the future as a strategic goal of the philosophy of education / O. Bazaluk // Education and management. – 2010. - TK 13. No. 2/3. - P. 49-55.
9. Punčenko O. P. Informatization as a means of disseminating the information resources of the society / O. Punčenko, A. Lazarevič // Humanitarian Bulletin of Zaporizhzhya State Engineering Academy : [GS Sciences etc.]. – Zaporizhzhya: publishing of ZDIA is 2015. - Issue 63. - P. 21-30.
10. Kastel's M. Internet and Galaxy - Considerations for Internet, business and society. Lane. With the English. / M. Kastel's. - K. : Publishing House "Vakler" in the form of the LLC, 2007. - 304 s.
11. Sosnin A. V., Voronkova V. G., Postol O. E. Modern international systems and global development (socio-political, socio-economic and socio-anthropological dimensions): textbook / A. V. Sosnin, V. G. Voronkova, O. E. Postol // Kyiv: Center for educational literature, 2015. – 556 s.
12. Bazaluk O., Blazhevich T. Cosmic Education : Formation of a Planetary and Cosmic Personality. / "Philosophy and Cosmology", Vol. 12. – Kiev : ISPC, 2013. – P.147–160.
13. Lazarevich A. A. Formation of information society : communications and epistemological and cultural-civilizational grounds / A. A. Lazarevich; researcher. Ed. Levâš I.Ya. : Minsk, Belaruskaya navuka, 2015. - 537 s.
14. Nesteriak Y. State information policy / Y. Nesteriak. - K. : NADY, 2014. - 292 p.
15. Kucepal S. Osvita-informacijnomu globalizacijno in kontinuumi: neobhidnist' oblast/s. Kucepal // Filososf's'ki obrii. Is the Issue. No15. - Armouring; Poltava, 2006. - P. 27-40.

ЧЕРНЫШ Т. Н., учитель начальных классов специализированной школы №155 с углубленным изучением английского языка (Киев, Украина)

МЕТОДОЛОГИЯ ИССЛЕДОВАНИЯ ИНФОРМАЦИОННО-КОММУНИКАЦИОННОГО ПОТЕНЦИАЛА ГУМАНИТАРНОГО МИРОВОЗЗРЕНИЯ ЛИЧНОСТИ В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ

Представлен анализ методологии информационно-коммуникационного потенциала гуманитарного мировоззрения личности в условиях глобализации и исследовано структуру методологического поиска методов исследования. Определено место и роль элементов методологии познания информационно-коммуникационного потенциала личности в условиях глобализации как сложного социального феномена и выявлен цивилизационный или культурологический подход к анализу исследования. Исследованы закономерности развития информационно-коммуникационного потенциала гуманитарного мировоззрения личности в условиях глобализации и осуществлен анализ диагностики проблем информационно-коммуникационного потенциала гуманитарного мировоззрения личности в условиях глобализации.

Ключевые слова: методология, информационно-коммуникационный потенциал, гуманитарное мировоззрение личности, глобализация, джойнерова самореферентная сеть

Chernykh, Tatyana, primary school teacher specialized school with №155 Intensive English Language (Kyiv, Ukraine)

Methodology of research information and communicative capacity of humanitarian ideology in the context of globalization

Analyzes research methodology of information-communicative potential humanitarian worldview of personality under the conditions of globalization and investigated the structure of the search of the methodological research methods. It is the place and role of the elements of the methodology of cognition of information-communicative potential humanitarian worldview personality in conditions of globalization as a complex social phenomenon and civilization or cultural approach to the analysis of the research topics. Solved ponâttêvo-category vehicle research information and communicative potential humanitarian worldview of personality under the conditions of globalization and presented an explanation of the modern term "communicative džojnerova samoreferentna network for adequate knowledge of information-communicative potential humanitarian worldview of personality under the conditions of globalization.

Keywords: methodology, informational and communicative potential, the humanitarian worldview personality, globalization, džojnerova samoreferentna network

Стаття надійшла до редколегії 02.07.2016 р.

Рекомендовано до друку 07.07.2016 р.